HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כמות שהיא. לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה: **חסודה**. חוט של חסד משוך עליה: **מכאן אמרו**. מדברי ב"ה שאמרו ישבחנה: **אפא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות**. לעשות לאיש ואיש כרצונו: **משרו**. משוררים: **לא כחל**. אינה צריכה כחל: **ולא שרק**. נצע המאדים את הפנים: **פירכוס**. קליעת שיער. זו לא כחלה ולא שרקה ולא פירכסה והרי היא יעלת חן: **כל מן דין**. כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרותן רבי ולמנותם דיינין: **סרמיסין**. מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן: **סרמיטין**. לשון סמרטוטין: **חמיסין**. אומרים חמיסית הטעם[ט]: **טורמיסין**. לא איתפרש: [י] (טורמיסין כי ההיא דאמר בב"ר (פ' מא ג) על טורמיסין למיקרב למסאנא דמטרוניתא אנפיש ריקנים)[כ]: **ממסיכנא**. מבית המדרש: **רבא דעמיה**. נשיא בעמו: **מדברנא**. מנהיג: **בריך מסייך לשלם**. ברוך בואך לשלום: **בוצינא דנהורא**. על שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בב"ב (דף נח.) שופריה דרבי אבהו מעין שופריה [כא] דרבי יוחנן דנפקי זיהרורית מייניה כדמפרש התם: **אחלם**. שלם בדין. זורק אחת ומקבל אחת: **מכסיף לן סגא**. שמזגזג בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו: **שוטיפיה**. שוט של הדם שהיה מרקד בו: **שיטפיה**. שיטתו ומנהגו: **שטופיה**. שהיה מתנהג כשוטה: **מרגיב לה אכפפיה**. את הכלה: **כי כשורא**. כקורה בעצמא שאין אתם מהרהרין עליה: **לחכנה**. כשרואה הכל מסתכלים בה נכנס יופיה בלבו: **מעבירין**. כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי את יוצאים ובזו ובזו אוכלוסים הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת: **אפילו למ"ד**. פלוגתא בפרק קמא דקדושין [נב:]: **שוס עשיס עליך מנך**. ישראל הוזהרו שישימו עליהם שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם הלוך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה: **פרשת דרכים הוא**. ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך: **שיפורי**. מכריזין עליו שיבואו לכבדו: **דחייני גברי מאכונא נסיכרא**. משער העיר היא[מא] עד הקבר: **נטילתה**. של תורה ממנו כנתינתה בסיני. נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל: **למאן דקרי**. מקרא: **ותני**. משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים: אבל

כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים [א]כלה נאה וחסודה אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרי' לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה [1]מדבר שקר תרחק אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים [2]לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות כי אתא רב דימי אמר הכי משרו קמי כלתא במערבא לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן [ו]כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן כי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין ולא מן סרמיטין ואמרי לה לא מן חמיסין ולא מן [3]טורמיסין ר' אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדם ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק [ח]מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה [ט]איפסיק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטיתיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה [ג]ולית הלכתא כוותיה ת"ר [ז]מעבירין את המת מלפני כלה [ה]וזה וזה מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני כלה ושבחוהו חכמים שבחוהו מכלל דשפיר עבד [י]והא א"ר אשי אפילו למ"ד [יא]נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [יב]מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול דאמר מר [1]2שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך פרשת דרכים הואי תנו רבנן [יג][יד]מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים [טו]כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר אינו משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה [טז]תליסר אלפי גברי ומיניהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר [יז]נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא [כ]וה"מ למאן דקרי ותני אבל

מת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה ומוקי לה בדליכא חברותא אבל אי איכא חברותא אחרותא שנחלקו בני העיר לחבורות שתעסוק כל אחת במת שלה בפני עצמה היינו שלא בשעת הוצאה אבל בשעת הוצאה כולם צריכין לבא: אבל

כלה כמות שהיא. ואם יש בה מום ישתקו ולא ישבחוה אי נמי ישבחוה בדבר נאה שיש בה כגון בעיניה או בידיה אם הם יפות וב"ה אומרים ישבחוה לגמרי דכשמזכירין מה שיש בה לשבח מכלל דשאר לגנאי: **ישבחנו** בעיניו **או יגננו בעיניו**. וב"ש סברי אע"ג דישבחנו בעיניו אין להם לחכמים לתקן להזקיק לומר שקר להתורה אמרה מדבר שקר תרחק: **שיטתיה לסבא**. פר"ח נשון שיטה והדם (ישעיה מ"ח) אע"ג דלא הוי ממש מין אחד מ"מ שניהם מין ארז ואמנה ליה דכשכיל כן זכה וי"ל דעמוד דנורא היה כעין שיבשא דהדם כדאמרינן בבראשית רבה (פ' סא) נחת שיבשא דנורא ואיתעבידא כעין שיבשא דהדם ואפסקת בין דידיה לאבראהי אמרי חמית הדין סבא דקאי שיבשא דנורא קוימה משוס דעביד קמוהי דלכלתא: **מלך** שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אע"ג דלא היה מלך (סוטה דף מא.) מ"מ היו נוהגין בו כבוד כמלך גמור: **פרשת** דרכים **הוא**. הכא לא מצי לשנויי מצוה שאני כדמשני בחלו נאמרין (ג"ז שם) גבי שקרא מעומד דהתם מצוה הוא שיש למלך לחלוק כבוד לתורה המשובח ממנו אבל הכא ליכא מצוה דכבודו עדיף מכבוד הכלה:

[**ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה.** מכאן משמע כשיש אבל וחתן בבית הכנסת החתן יוצא תחלה ושושביניו ושוב יוצא האבל ומנחמיו וגם הקרובים לחתן ולאבל יאכלו בבית החתן אם ילנו הא כבודו קודם וכן בבקר כשמוליכים הכלה לבית החתן מוליכין הכלה תחלה אם יש מת בעיר או יקברוהו קודם שיגיע הזמן דהכנסת כלה. הרא"ש]:

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. וקשה [ט] דהלכות דרך ארץ אמר ר"ע תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהגעתיו לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרציתי דברי לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי וי"ל דהתם לאו משוס ביטול תורה אלא משוס דמת מצוה קנה מקומו והיה לו לקובדו במקום שמצאו וכן משמע במס' שמחות (פ"ד) דקאמר מת מצוה קנה מקומו[יא] והעובר על דברי חכמים חייב מיתה[יב] וכן אמר ר' עקיבא תחלת תשמישי כו' והר"ר יהודה מקורבי"ל תירץ דהתם משוס דביטול עצמו משמוש ת"ח קאמר [יג]דגדול שימושה יותר מלימודה: **להוצאת המת**. לא במת מצוה איירי אלא בכל המתים ואע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ג: ושם) אומר פשיטא דמת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת נקט מת מצוה אגב מילי אחריני דהתם דהוו דווקא מת מצוה והא דאמר באלו מגלחין (מו"ק דף כז:) דרכים הואי תנו רבנן [יד]מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים [טו]כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר אינו משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה [טז]תליסר אלפי גברי ומיניהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר [יז]נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא [כ]וה"מ למאן דקרי ותני אבל

מת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה ומוקי לה בדליכא חברותא אבל אי איכא חברותא אחרותא שנחלקו בני העיר לחבורות שתעסוק כל אחת במת שלה בפני עצמה היינו שלא בשעת הוצאה אבל בשעת הוצאה כולם צריכין לבא: אבל

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין יד.], ב) [בערוך ערך חמס אתריך לפרש כל המלות אלו בכמה אופנים קח נא משם], ג) לקמן עז:, ד) [שמות פי"ח ע"ש], ה) קדושין נב: סוטה מא: סנהדרין יט:, ו) [שם ובסנהדרין כב.], ז) [מגילה ג: כט.], ח) [ל"ל תריסר וכן איתא במגילה], ט) [וה"ל הערוך בערך חמס חמיסין שטוין חומשה של מסכת ועיין רש"י בסנהדרין מפרש מלשון חמסנין שמוגעין מלומר טעמי תורה], י) הגה"ה היא זו. רש"ל, כ) שם בב"ר הגירסא טולמוסין ופרש"י בפירושו שם טולמוסין אנשי חמס תרגום אדם בגיעל (משלי ו יב) כך גם עלומס ועי' במערכי לשון ערך עומס, כ) [ליתא הכי לא בב"ב גם בב"מ פד. קאמר להדיא טעם דלא אתיא שופריה דר' יוחנן והנה ברש"י דסנהדרין יד. ד"ה בוצינא וכו' אפשר לתקן ולומר דל"ל מעין שופריה דיעקב אבל ברש"י דהכא שפיס דנפקי זיהרורית מייניה כדמפרש התם: לייסד ולתקנו באופן אחר], מ) בס"א ליתא הסיא, נ) [ל"ל דבמסכת דרך ארץ זוטא פ"מ], ס) [עירובין יז.], ע) [ברכות ד: עירובין כח:],

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז

2. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

גליון הש"ם

גמ' מרקד אתלת. ירושלמי פ"ח דפאה על מתני' ז' ובשינוי קצת ועוד במ"ל בראשית פ' נט: **תוס'** ד"ה מבטלין וכו' דגדול שימושה. ברכות דף ז ע"ב:

מוסף רש"י

וחסודה. מקובלת לכל רואיה (עי' בראשית לט כא). **לא כחל.** לעיניס, **ולא שרק.** לפניס, **ולא פירכוס.** לשיער, שיר הוא לכלה ואה שמעלת מן בלא קישוט (סנהדרין יד.). **כל מן דין וכל מן דין** סמוכו לנא. כל כמו אלו שראויים הם לסמיכה (שם). **סרמיסין.** לשון הפכניס, כמו סרס את המקרא מראשו לסופו, שמהפכין את טעמי תורה (שם). **סרמיטין.** לשון סמרטוט, כלומר שאין נותנים טעם הגון לדבריהם (שם). **חמיסין.** חומסין, שמוגעין מלומר טעמי תורה (שם). **טורמיסין.** לא אתפרש (שם). **ר' אבהו.** הוה מקובל למלכות (ע"ז כח.). **מדברנא.** מנהיג, על שם שהיה פרנס וקרוב למלכות (סנהדרין יד.). **בוצינא דנהורא.** על שם שהיה גדול בני דאלמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד:) שופריה דר' אבהו מעין שופריה דר' יוחנן (סנהדרין שם, והוגה שם: מעין שופריה דיעקב אבינו). **בריך מתייך.** ברוך בואך (שם). **ולהכנסת כלה.** לגלותה מבית אביה לבית חופתה (מגילה כט.).

עין משפט
נר מצוה

ה א טוש"ע אה"ע סימן סה סעיף ג:
ו ב מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ג:
ז ג טוש"ע שם סימן סה סעיף ב:
ח ד מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ח סמג עשין דרכנן ב טוש"ע י"ד סימן שם וטוש"ע אה"ע סי' סה סעיף ד:
ט ה מיי' שם הלכה ח:
י ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה ו סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעיף יד:
יא ז מיי' פ"ב מהלכות מלכים הלכה ג סמג עשין ה:
יב ח ט י כ מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה ט והלכה יא טוש"ע י"ד סימן שפז סעיף ג:

תוספות רי"ד

כלה כמות שהיא פי' לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה ולא במה שאין בה ובה"א כלה נאה וחסודה חוט של חסד משוך עליה ומראיתה נאה פי' נאה בעיני הבריות אמרי ב"ש לב"ה לדבריך הרי שהיתה חגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק א"ל ב"ה לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות פי' לומר דבר המתקבל ואע"פ שאומר שקר: ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה מלפני מלך ישראל. ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה בד"א כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר ר"ש בר (איקא) [אינ'] משמיה דרב תליסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברא ומנייהו שיתא אלפי שיפורי פי' מכריזין עליו שיבואו לכבדו וגם מקוננים ומספידים אותו בחלילים עולא אמר כגון דחייצי גברא מאבולא ועד סכרא פי' מפתח העיר עד הקבר ר"ש ואיתימא ר' אמי ואיתימא רבי יוחנן נטילתה כנתינתה מה נתינתה בס' רבוא אף נטילתה בס' רבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא פי' דקרי מקרא ותני משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים אבל למתני לתלמידים לית ליה שיעורא וכתב המורה וממילא שמענין דלמאן